

31
ROČNÍK 17

27. června 2008

V ČÍSLE:

Ministr zdravotnictví jednal s vedením FNO a UP • Ornitologická laboratoř: Žádné ptákoviny, ale špičková věda • Rozhovor: s Janou Fesslovou před cestou na paralympiádu v Pekingu • Diskuse, názory, ohlasy

„Nejen pacienti, ale i mnozí lékaři dnes vyjadřují své díky prof. M. Kamínkovi, špičkovému lékaři v oboru Ortodoncie“, řekl v průběhu krátké gratulace prof. L. Dvořák, rektor UP, chvíli před slavnostním předání Ceny Františka Palackého. Prestižní ocenění s názvem patrona olomoucké univerzity získal prof. M. Kamínek za vynikající výsledky své dlouholeté činnosti, jež bezesporu přispěla k prestiži České republiky a Univerzity Palackého.

(Další informace níže a na str. 4.)

-map-, foto -tj- ▶

XXII. olomoucké hematologické dny s mezinárodní účastí

■ V prostorách Regionálního centra v Olomouci se ve dnech 28.–30. 5. 2008 konala největší každoročně pořádaná akce v oblasti hematologie v České republice, *XXII. olomoucké hematologické dny*. Součástí kongresu byly nejen pravidelná a letos již *XII. konference ošetřovatelských profesí v hematologii* a *XI. konference zdravotních laborantů v hematologii*, ale také premiérově 1. ročník mezinárodního „Symposium on Advances in Molecular Hematology“, jehož jednání bylo vedeno v anglickém jazyce. To poukazuje na komplexnost a rozsah celé akce a současně na interdisciplinární přístup k diagnostice, léčbě a celkové péči o hematologicky nemocné pacienty.

Do hanácké metropole se letos sjelo celkem 710 účastníků převážně z České republiky, nechybělo i početné zastoupení kolegů ze Slovenska. Pozvání přijala řada

Stávku ve FNO podpořili také zaměstnanci univerzity

■ Odborový svaz zdravotnictví a sociální péče České republiky vyhlásil na 24. 6. jednodenní výstražnou stávku. K celostátnímu protestu proti reformním krokům vlády České republiky – připravovanému zákonu o univerzitních nemocnicích a zákonu o zdravotnických pojišťovnách – se připojili tříhodinovou stávkou i lékaři, sestry a obslužný personál Fakultní nemocnice v Olomouci. Výzvu k možnosti připojit se rozesílala také Koordinační odborová rada Univerzity Palackého, která se touto cestou připojila také s apelem protestu proti nezdravému vývoji ve vysokém školství. Stávku svým podpisem podpořilo 287 zaměstnanců Univerzity Palackého.

Protest proti reformním krokům ve zdravotnictví vyjádřili někteří již ráno na mítinku před Teoretickými ústavami LF UP. *Protestujeme proti reformě navrhované ministrem MUDr. T. Julínkem. Problémy, které ve zdravotnictví jsou, reforma neřeší. Velké nedostatky spatřujeme v nedostatečném financování zdravotnictví, personálním a technickém vybavení a chybějících standardech zdravotní péče. V tomto ohledu jsou zákon o univerzitních nemocnicích a zákon o zdravotních pojišťovnách klíčové*, řekl před shromážděným davem MUDr. P. Šafránek, předseda Lékařského odborového klubu FNO působící na Klinice anesteziologie a resuscitace LF UP a FNO. Na každém pracovišti měla stávka individuální průběh, neměla však přínést újmu pacientům.

Dokončení na str. 10

zahraničních hostů, kteří obohatili svými sděleními právě letošní nově otevřené „Symposium of Advances in Molecular Hematology“ (více viz str. 3). Programová náplň celého kongresu byla již tradičně velice obsáhlá. Celkem odeznělo 119 sdělení, rozdělených do 21 sekcí dle jednotlivých tematických okruhů, zahrnujících téměř všechna odvětví nádorové i nenádorové hematologie.. Odborný program byl zahájen přednáškami předních českých hematologů v rámci satelitních symposií pořádaných farmaceutickými společnostmi, kde jsme mohli vyslechnout novinky na poli léčby maligních lymfomů, fakta v oblasti podpůrné léčby anémie a neutropenie, pokroky v léčbě myeloproliferativních onemocnění a také v boji s mykocytickými nákazami u imunosuprimovaných pacientů. Program pokračoval velice hodnotnými sděleními v rámci jednotlivých sekcí, kde autoři představili převážně vlastní výsledky

Dokončení na str. 8

Cenu Františka Palackého převzal prof. M. Kamínek

■ Specialista v oboru Ortodoncie prof. M. Kamínek převzal 16. 6. z rukou rektora UP prof. L. Dvořáka *Cenu Františka Palackého*. *Univerzitě Palackého děkuji za poctu, řekl o slavnostním sále Arcibiskupství olomouckého prof. M. Kamínek. Chápu je jako vyznamenání pro kolektiv ortodontického oddělení za práci, kterou tato skupina prováděla a provádí pro obor, pro výchovu studentů, ale zejména pro výchovu specialistů v ČR i v sousedních zemích*, řekl v slavnostním sále

Cenu Františka Palackého uděluje UP za vynikající výsledky v tvůrčí činnosti na poli vědy nebo kultury od roku 1998. Prof. M. Kamínek, který na olomoucké Stomatologické klinice zavedl již v roce 1969 fixní ortodontické aparáty, se tak stal jejím šestým laureátem. *Je – stručně řečeno – systematický, přesný, cílevědomý a plně pohlcený ortodontií. Těmito vlastnostmi proslul již při svém pregraduálním studiu, a je proto zcela přirozené, že tyto vlastnosti očekává*

Dokončení na str. 4

Přírodovědný Jarmark 2008: hrátky s vědou zas o něco bohatší

■ Přehlídka popularizačních aktivit, kterou letos na 20. 6. opět připravili pedagogové a studenti z Přírodovědecké fakulty UP ve spolupráci s řešiteli projektu MedVěd, se vrátila tam, kde před osmi lety – v mnohem menším měřítku – původně začínala: do pavilonu A olomouckého výstaviště Flora. Druhou změnou je název akce. Původní „Jarmark chemie, matematiky a fyziky“ přibral do svých řad postupem času další přírodovědné obory, jako například geologii a geoinformatiku, prvotní název proto už neodpovídal skutečnosti. „Jarmarku byl název těsný, chceme představit přírodovědné obory v celé šíři. Hlavním smyslem akce je, aby si návštěvníci hráli a přírodních věd se nebáli. Pokud se do nich zamilují, bude to to nejlepší“, vysvětlil děkan PFF UP prof. J. Ševčík.

-mš-, red-, foto -tj-

Ornitologická laboratoř: Žádné ptákoviny, ale špičková věda

Na ptáky jsme krátký, zpíval kdysi jeden ze známých pěvců. Od té doby uplynula dlouhá doba a jeho hnízdění, výchovné potomstva či tahům z místa na místo věnoval pozornost maximálně bulvár. Pěvci – tedy těmi operenými – se již od vylíhnutí, ovšem na velmi odborné úrovni, zabývají pracovníci olomoucké Ornitologické laboratoře PříF UP. A podle jejich úspěchů lze s jistotou tvrdit, že oni na ně rozhodně kratčí nejsou.

Vskutku pěkní ptáci

Lidé se často ptají, jak je možné, že jsme tak úspěšní. Myslí si, jak musíme všichni hrozně spolupracovat, aby byly vidět výsledky. To je samozřejmě pravda, ale

přihodí se nám i kuriózní případy, směje se jeden z pracovníků laboratoře doc. T. Grim, Ph.D. Pěkně se to dá ilustrovat na případu, kdy kolega Remeš napsal článek o pěnici černohlavé. O dva roky později vyšel článek o stejném druhu mně. Nakonec jsme zjistili, že výzkum jsme dělali ve stejném lese u Hodonína, ve stejných letech a vůbec jsme o sobě nevěděli.

I přes tyto drobné, poměrně komické příhody, je pracoviště, řešící projekty zaměřené hlavně na evoluční biologii a ekologii chování (zjednodušeně se dá říct význam chování pro přežívání živočichů) ptactva, skutečně velmi úspěšné. Pokud bychom měřili úspěch počtem publikací v odborných časopisech, je laboratoř předním pracovištěm v republice a podle slov doc. T. Grima by se neztratila ani v mezinárodním srovnání. Zřejmě i proto, že velká část projektů se v rámci spolupráce se zahraničím řeší.

Lejsk, lejsk, tuhýk, tuhýk

Kdybych chtěl detailněji popsat všechny projekty, které jsou v laboratoři řešeny, byl by z tohoto článku seriál. Z důvodu značné „samostatnosti“ jednotlivých vědců, se kterými významně spolupracují i jejich doktorandi a diplomanti, by též bylo poměrně těžké je všechny vyzpovídat. Na základě setkání s doc. T. Grimem lze tedy alespoň načrtnout, čím se momentálně v laboratoři zabývají.

Značnou publicitu získaly výsledky prof. S. Bureše, CSc., který je publikoval dvakrát v prestižním časopise Nature a jednou dokonce v časopise Science, přičemž v něm byl prvním publikujícím z Univerzity Palackého (viz také ŽUP č. 17/č. 7, str. 1). Jeho výzkum se týká hybridních zón a procesu speciace (vytváření druhů) u lejsků bělokrkých a černohlavých. Tyto dva blízké příbuzné druhy ve většině případů žijí na odlišných lokalitách, existuje ovšem omezené území, kde se vyskytují oba druhy zároveň. Přestože zde mezi nimi dochází ke křížení, oba druhy zůstávají i po mnoha generacích samostatné. Zkoumány jsou mechanismy, které tuto samostatnost udržují.

Lejsci hnízdí v celé Evropě od severu až k jihu, na projektu proto spolupracují vědci od španělského Madridu po švédskou Uppsalu. U nás se výzkum realizuje na Velkém Kosiří, v Litovelském Pomoraví a Jeseníkách. V současné době navazuje na práci prof. S. Bureše Mgr. M. Krist, Ph.D., studiem rodičovských investic. Lejskům se – kromě vlastního projektu rozsáhlého studia predace ptačích hnízd – věnuje i doc. K. Weidinger, Dr., který se jimi zabýval v kontextu všeobecně známého problému – globálního oteplování, tedy jak by mohly klimatické změny ovlivňovat načasování jejich hnízdění a úspěšnost reprodukce. RNDr. V. Pavel, Ph.D., se spolu s prof. Burešem v dalším výzkumném projektu, na kterém též spolupracuje s univerzitou v Trondheimu, zabývá geografickou variabilitou v reprodukčních strategiích lindušky luční a současně iniciálními

procesy vytváření druhů u nádherně zbarvených slavíků modráčků. Mgr. V. Remeš, Ph.D., zkoumá mimo jiné růstové strategie u pěvců, přesněji jak jejich růst ovlivňují predátoři. Ukázal, že čím je větší riziko, že bude hnízdo pozřeno jiným živočichem, tím je růst mláděť rychlejší. Nejen terénní výzkum je ale objektem zájmu laboratoře, mnoho zajímavého se dá též zjistit z archivu, srovnáním publikovaných literárních údajů, nebo dat o kroužkování ptáků. Mgr. P. Adamík, Ph.D., tak, mimo vlastní terénní

výzkum, sleduje hnízdní trendy za posledních několik desítek let například u tuhyka.

Spojené kontinenty kukaččí

Nejnovější a do značné míry ojedinělý je projekt doc. T. Grima. O *hnízdním parazitizmu (kladení vajec do cizích hnízd) vyšly stovky článků, 99% z nich je ale o tom, jak se hostitelé brání přímo proti parazitům a jejich vejcům. O vztazích mezi hostitelem a mláďaty parazita se však neví téměř nic, vysvětluje. Jak dokáže mláďe přesvědčit hostitele, aby ho nakrmil? Člověk taky přece nebude kojit psa.*

Mláďata kukaček to ve většině případů dokážou, ale první případ odmítní mláďat kukačky obecné hostitelem se podařilo zjistit právě v České republice. Jev je o to zajímavější, že k diskriminaci mláďete kukačky nedochází na základě rozpoznávání, hostitelé rákosníci obecní totiž mláďata jiných ptáků ochotně krmí. Kukačku odmítnou zřejmě na základě jakéhosi naprogramovaného rodičovského

mechanismu, který jim velí starat se o mláďde dvanáct dnů, což je doba, kdy jsou jejich pravá mláďata schopna hnízdo opustit. Když ukončí dvanáctý den krmení, není je kukačka, která potřebuje sedmnáct a více dnů, schopna následovat.

Nový kukaččí projekt sponzorovaný nadací Human Frontier Science Program Organization (ŽUP 16/č. 28, str. 1) pak umožnil překročit hranice Evropy a zkoumat hnízdní parazitismus v dosud nebyvalém rozsahu na více světadlích. Grant konečkonců dostali hned tři vědci, jejichž původ je sám o sobě dosti kosmopolitní. Spolu s doc. Grimem (narozen na Slovensku) stojí za projektem dr. P. Cassey, Brit narozený na Novém Zélandu a dr. M. Hauber, Novozélanďan narozený v Maďarsku. Objektem výzkumu je chemická podstata mimikry, tedy podobnosti ve vzhledu vajec kukačky a jejich hostitelů.

V Evropě tento výzkumný projekt zatím probíhá na Jižní Moravě, ve Finsku a v Maďarsku, mimo Evropu na Novém Zélandu a v Číně. V plánu mají vědci rozšířit tento výzkum i do Argentiny, Mexika či na Madagaskar. *Grant je klasický tříletý, ale naše strategie je taková, že chceme navázat spolupráci na všech kontinentech a pak žádat o granty na dílčí oblasti, s tím, že už je něco vyzkoumáno a máme zde patřičné kontakty. Přesně po roce práce se dá říct, že se nám to daří,* pochvaluje si doc. Grim.

Že má projekt dobré jméno i v zahraničí, se dá doložit na faktu, že Britské muzeum poskytl vědcům zorky vajec pro destruktivní analýzu. Ochota věnovat některé své exempláře na oltář vědy za cenu jejich zničení je podle doc. Grima ojedinělá. Výzkum ornitologické laboratoře, jejíž provoz je zcela financován z grantů, tak dělá Univerzitu Palackého opravdu dobré jméno.

Mgr. J. Sis, foto archiv autora

ČARO a WHO – společně proti chronickým respiračním onemocněním

O světovém zasedání GARD v Istanbulu ve dnech 30.–31. 5. 2008

Chronická respirační onemocnění (CHRO) tvoří neobyčejně závažný zdravotnický problém, protože mají obrovskou incidenci i prevalenci a umírá na ně asi 7 % světové populace. Jsou třetí nejčastější příčinou úmrtí v rozvinutém světě a jejich mortalita v příštích deseti letech stoupne o 17 %. V našich podmínkách na ně umírá asi 8 000 lidí ročně. Jde o onemocnění, na jejichž vzniku a vývoji se velmi zásadně podílí kouření, a především se jedná o chronickou obstrukční plicní nemoc (CHOPN), bronchiální astma a plicní karcinom. Dále sem patří také bronchiektázie, plicní fibrózy, rinitidy, syndrom spánkové apnoe, pneumokoniózy a další onemocnění plic, mediastina a pohrudnice. Nezadržitelně stoupající prevalence i mortalita chronických neinfekčních respiračních nemocí vedla Světovou zdravotnickou organizaci (WHO) k zvýšení zájmu o tuto problematiku. V 53. rezoluci WHO z r. 2000 byla CHRO zařazena mezi prioritní problémy světového zdravotnictví a v r. 2004 byla vyhlášena Strategie prevence a kontroly CHRO, která se stále rozvíjí.

▲ Setkání účastníků meetingu GARD na Bosporu

Co jsou ČARO a GARD?

V roce 2007 byla v Pekingu jako vyvrcholení aktivit WHO v oblasti CHRO založena **GARD – Global Alliance against Chronic Respiratory Diseases** (Světová aliance proti chronickým respiračním onemocněním) jako otevřené sdružení všech organizací a aktivit, které chtějí proti CHRO bojovat. I Česká republika byla vyzvána k této účasti, a proto byla hledána optimální forma spolupráce především mezi dvěma společnostmi, které se CHRO nejvíce zabývají, tedy mezi Českou pneumologickou a fteziologickou společností a Českou společností alergologie a klinické imunologie. Za účasti Ministerstva zdravotnictví a České kanceláře WHO tak vznikla v listopadu loňského roku **ČARO – Česká aliance proti chronickým respiračním onemocněním**, k jejímuž

programu se nakonec přihlásilo 21 odborných a laických organizací z řad lékařů, sester a pacientů. Kancelář ČARO byla umístěna v prostorách Fakultní nemocnice Olomouc. ČARO iniciovalo a spolu s představiteli dalších odborných společností vyhlásilo Národní program boje proti chronickým respiračním onemocněním, který by měl udávat směr pozornosti věnované této nemocem v příštích letech. Tento program je postupně rozvíjen a byl prezentován na Celosvětovém setkání GARD v Istanbulu.

Setkání v Istanbulu

GARD se sešla 30. a 31. 5. 2008 se svými partnery a čelními představiteli WHO velmi symbolicky nedaleko mostu přes Bospor, který spojuje Evropu s Asií. Za Dokončení na str. 6